

necessaria, impossibile est antecedens esse verum sine consequente, quoniam impossibile est propositionem necessariam esse falsam; ergo propositum. Et minor patet, quoniam Deus est infinitus; quare 45 propositum.

6. Praeterea, a quolibet essentialiter dependente, necessario infertur aliquod independens; ergo conclusio vera. Consequentia patet et antecedens probatur, nam sequitur 'nullum independens est, ergo nullum dependens est'. Consequentia patet ex terminis. Et tunc ultra: 50 ergo ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis 'aliquod dependens est, ergo aliquod independens est'. Sed ex consequente sequitur quod aliquod infinitum est; ergo propositum.

7. Si DICATUR quod illa consequentia valet ratione connotationis terminorum et non ratione existentiae rerum, CONTRA: constat quod 55 quaelibet res creata et finita intrinsece est dependens. Quod proba, quoniam si per extrinsecum esset dependens, cum Deus possit conservare omnem rei intrinsecum, destruendo quodlibet sibi extrinsecum, sequitur quod posset facere aliquam rem independentem quod est impossibile. 60

8. Similiter signo illam dependentiam qua talis res est dependens, et quaero an illa sit dependens, vel non. Si non, idem quod prius quod esset plura independentia. Si sic, vel intrinsece vel extrinsece. Si primo modo, habetur propositum. Si non, ponitur 65 processus in infinitum; quare propositum. Et per consequens prima consequentia bona fuit ex intrinseca rei condicione, quare apparet rei cuiuslibet existentiam inferre primi gradus infinitatem.

<Conclusio 2>

9. Secunda conclusio est haec: nulla(?) rei finitae positivae est sufficiens medium inferendi formaliter aliquod infinitum simpliciter 70 intensivum. Ista conclusio sic probatur: quaelibet consequentia formalis vel est syllogistica vel enthymematica; sed nulla syllogistica consequentia ex existentia rei tantum infert Deum esse vel infinitum esse; nec enthymematica; ergo conclusio vera. Consequentia et maior patent. Sed minorem pro qualibet sui parte declaro. Non syllogistica, 75 quia syllogismus non potest fieri ex duobus terminis tantum, quoniam in omni syllogismo requiruntur semper tres termini, videlicet maior extremitas, minor et terminus medius. Nunc autem sumpta certa creatura et Deo, ex illis non potest formari syllogismus; quare propositum. Nec etiam enthymematica, quoniam quaelibet talis vel est 80 ab inferiori ad superius vel e contra, vel a convertibiliter se habentibus, vel ab hypothetica ad alteram partem vel e contra. Sed constat quod propositio denotans existentiam rei finitae tantum, non se habet per modum inferioris ad illam in qua denotatur esse infiniti nec superioris, nec convertibiliter, nec per modum hypothetice| vel e 85

contra; quare propositum. Verbi grata, licet sequatur necessario, ut dicit prima conclusio ‘Sortes est, ergo infinitum est’, non tamen formaliter. Nam Sortes non est inferius ad Deum loquendo de inferioritate terminorum, nec superius, nec convertibiliter; quare ab uno ad aliud non est illatio formalis.

90 **10.** Praeterea, non magis est intrinsecum alicui infinito existere rei finitae quam suum non existere. Ergo quam ex existentia alicuius rei finitae per oppositum opinantem sequitur aliquod infinitum esse, tam ex non-existentia eiusdem sequitur aliquod infinitum esse. Et per
95 consequens ita formaliter sequitur ‘Sortes non est, ergo aliquod infinitum est’, sicut ‘Sortes est, ergo aliquod infinitum est’; sed hoc est falsum, ergo et antecedens, videlicet quod ex aliqua illarum sequatur formaliter aliquod infinitum esse. Falsitas consequentis probatur, quoniam tunc ista consequentia esset bona et formalis
100 ‘Sortes est vel Sortes non est, ergo aliquod infinitum est’. Probatur, quoniam quidquid sequitur ex qualibet parte disiunctivae, sequitur ex tota disiunctiva. Si ergo per adversarium tam ex Sortem esse quam ex Sortem non esse, sequitur infinitum esse; habetur propositum. Sed hoc est falsum, quoniam tunc ex opposito consequentis inferretur
105 oppositum antecedentis, et per consequens ista consequentia esset bona ‘nullum infinitum est, ergo Sortes est et Sortes non est’; sed consequens includit contradictionem, ergo et antecedens. Et per consequens aliqua propositio categorica mere negativa includit contradictionem, quod communiter negant logice tractatores. Quare
110 apparet manifeste existentiam rei finitae nullatenus inferre formaliter primi gradus infinitatem.

11. Praeterea, quaelibet negatio alicui affirmationi contradictoria tante praecise negat quante sua opposita affirmatio ponit. Probatur, quoniam si latitudo negationis esset maior latitudine affirmationis vel
115 e contra, signo unam per *a* et aliam per *b*. Tunc sic: *a* est maior *b*, sit gratia exempli *a* negatio, *b* affirmatio, et sit *c* illud per quod est maior. Tunc auferatur *c* ab *a*, et quaero an *a* contradicit *b* vel non. Si sic, ergo *c* nihil faciebat ad hoc quod *a* contradiceret *b*. Si non, quaero: aut *c* contradicit alicui parti *b*, aut non. Si non, ergo per ablationem *c*, adhuc
120 *a* contradicit *b*. Si sic, hoc est contrapositum quod per *c* *a* excederet *b*. Et per istud argumentum probatur generaliter quod quanta est positio tanta est privatio vel negatio opposita, et tunc sic infinitum esse non ponit nisi praecise existentiam deitatis ex propria ratione. Ergo et Deum non esse non negabit nisi rationem deitatis esse. Ergo ista
125 consequentia non est plus formalis: ‘infinitum] non est, ergo Sortes non est’, quam ista ‘Plato non est, ergo Sortes non est’; et per consequens ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis non est consequentia formalis. Et ita non sequitur formaliter ‘Sortes est,

ergo Deus est', et qua ratione de Sorte, eadem ratione de quolibet alio finito. Sic igitur apparet quod ex nullo finito infertur formaliter aliquod infinitum esse; quod est propositum. 130

<Conclusio 3>

12. Tertia conclusio est haec: per nullam mutationis rationem specificam est nobis convincenti ratione demonstrabile aliquid existere simpliciter infinitum. Haec conclusio sic probatur: omnis potentia naturaliter infatigabilis in sua actione, eadem virtute qua potest aliquid movere per horam, potest et per duas et sic per tempus infinitum; sed virtus primi motoris in movendo primum mobile est potentia naturaliter infatigabilis in sua actione; ergo eadem ratione qua potest movere aliquod mobile per tempus finitum potest et per infinitum. Sed per hoc quod movet aliquod mobile praecise per tempus finitum, non iudicaretur virtus infinita intensive; ergo nec per hoc quod movet per tempus infinitum potest concludi convincenter sua virtus infinita. Tota ista deductio patet. Sed probo maiorem primi syllogizmi, videlicet quod potentia infatigabilis eadem ratione qua movet per horam et per duas et sic in infinitum, quoniam quaelibet potentia manens in eadem dispositione semper sine quacumque variatione, qua ratione potest movere per certum tempus, eadem ratione per duplum et sic in infinitum, cum potentia respectu motivi semper se habeat in eadem proportione; quare illa maior vera. Sed minor apparet, quoniam quaelibet potentia inalterabilis et incorruptibilis est infatigabilis; sed potentia primi motoris est inalterabilis et incorruptibilis; ergo propositum. Maior est nota, et minor ab omnibus concessa communiter; quare propositum. 135 140 145 150 155

13. Praeterea, ex infinita velocitate motus non potest demonstrative concludi infinita virtus moventis, immo tanta praecise; sed constat quod primum mobile habet praecise velocitatem finitam ut patet in motu omnium corporum caelestium; ergo ex tali motu non potest determinative convinci infinitas primi gradus. Consequentia patet et minor similiter. Sed maior probatur, quoniam quaecumque finita velocitate data, illa habet certam proportionem ad aliam. Signo, gratia exempli, velocitatem cursus equi et similiter illam caeli, ex quo est finita proportio velocitatis ad velocitatem, ergo similiter motoris ad motorem ad minus in ratione movendi, et per consequens per talem numquam posset convinci infinitas motoris. Nec valet si dicatur quod motor plus movet quam mobile moveatur, quia tunc alicui motori activae nulla corresponderet passiva motio, et etiam hoc non est notum, et per consequens per ignotum totaliter numquam probaretur talis infinitas. 160 165 170

14. Praeterea, vel primus motor movet libere vel naturaliter; sed non est demonstrabile quod moveat libere quoniam istud philosophi

simpliciter negaverunt. Si ergo more philosophorum diceretur quod moveret naturaliter, tunc movet quante potest movere. Tunc sic: ex aliqua virtute motoris mobile aliquante velociter movetur, et ex dupla
 175 proportionaliter applicata in duplo plus movetur. Ergo ubi esset potentia infinita naturaliter movens, moveret in non-tempore, et per consequens non moveretur mobile. Sed hoc est contra experientiam cum videamus mobile moveri; ergo ex tali motu nullatenus
 180 concluditur virtus infinita. Et qua ratione dicitur de motu locali, eadem ratione de qualibet specie motus; quare proposistum.

<Conclusio 4>

15. Quarta conclusio: nullius effectus condicio propria est convincens demonstrationis medium infinitatem primi gradus simpliciter concludendi. Haec conclusio sic probatur: vel hoc esset ex
 185 mutabilitate effectus, vel ex magnitudine, vel ex pulchritudine, vel ex bonitate. Non primo modo, ut probatum est in praecedente conclusione. Nec ex magnitudine, quoniam caelum et omnia quae videmus finita sunt. Nec ex pulchritudine ipsorum similiter. Nec ex bonitate, quoniam bonitas sequitur entitatem; ergo ubi entitas finita ...
 190 et bonitas. Et per consequens ex nulla tali condicione potest infinitas concludi.

16. Praeterea, si ex aliqua condicione alicuius effectus posset probari infinitas, maxime videretur ex ratione perpetuitatis creaturarum; sed hoc non oportet, quoniam si Sortes aeternaliter
 195 fuisset, etiam unguis vel ossa Sortis aeternaliter fuissent, et tunc ex tali ratione non plus concluderetur maior perfectio in Sorte quam in ossibus suis vel unguibus vel capillis; et per consequens propositum.

17. Et confirmatur, nam non maioris perfectionis est unum individuum unius speciei inferioris per hoc quod plus durat quam
 200 individuum superioris; aliter omnes lapides essent hominibus perfectiores, quod non videretur verum. Et hoc est quod dicit Aristoteles, I *Ethicorum*, quod albedo unius diei non est perfectior albedine unius anni.

18. Praeterea, quandocumque aliqua ratio est pluribus
 205 communis, per illam rationem non plus concluditur aliquid competere uni quam alteri, ut alias dictum est. Cum igitur, secundum viam philosophorum, aeternitas sit communis materiae primae, caelo et elementis, secundum medias ipsorum portiones sequitur quod non
 plus per rationem aeternitatis concluderetur Deum esse infinitum

C 56ra

133,186 probatum est] Cf. supra n. 12-14. **201** dicit Aristoteles] Cf. ARIST., *Eth. Nic.*, I, c. 9 (AL XXVI-4, 384; A, c. 9; 1198a 18-20): Una enim yrundo ver non facit nec una dies. Ita utique nec beatum et felicem una dies neque paucum tempus.

quam caelum vel materiam primam. Et per consequens sequitur quod 210
ratio aeternitatis non est ratio demonstrative convincens aliquid in
rerum natura exsistere infinitum; quod est propositum.

<Conclusio 5>

19. Quinta conclusio et finalis est haec: infinitam intensive 215
consistere primi gradus fundatam est tantum creditivo vel probabili
medio a viatoribus concludendum. Haec conclusio quasi videtur sequi 215
correlarie ex praemissis, quae tamen aliquantulum declaratur. Et primo
ex fide apparet auctoritatibus Sacrae Scripturae Ad Rom. 1: *Invisibilia*
Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur
sempiterna quorum virtus eius et divinitas. Similiter Sap. 13 dicitur: *A* 220
magnitudine speciei et creaturae cognoscibiliter poterit eorum
Creator videri. Unde ex Psalmista: *Magnus Dominus et laudabilis*
nimis et magnitudinis eius non est finis. Ex quibus conclusio quoad
illam partem de creditivo apparet vera.

20. Praeterea, istam conclusionem probo per medium probabile: 225
sicut se habet materia prima ad infinitatem, sic primum in entibus ad
finitatem; sed materia prima sic se habet ad infinitatem quod
impossibile est ipsam esse infinitam; ergo et sic primum in entibus ad
finitatem, quod impossibile est ipsum esse finitum; et per consequens
propositum. Consequentia est manifesta, et maiorem probo quoniam 230
totus ambitus entis habet duos terminos, videlicet purum actum quem
dicimus Deum et puram potentiam quam materiam appellamus. Nunc
vero potentiae purae semper est imaginabilis aliqua perfectio ipsam
perficiens, et per consequens negatio summae perfectionis et ita
negatio infinitatis. Similiter puro actui repugnat per aliud partialiter 235
esset potentialis et ita non purus actus, quare in se includit infinitam
perfectionem, cum non sit imaginabilis additio suae perfectioni, aliter
non esset purissimus actus; et per consequens propositum.

21. Praeterea, conservatio alicuius rei per aliquod tempus arguit 240
aliqualem virtutem in conservante, et conservatio per duplum tempus
arguit, ceteris paribus, duplam virtutem in conservante, et sic in
infinitum; ergo conservare rem perpetualiter arguit infinitam virtutem.
Cum igitur tota mundialis machina sit dependens, cuius continua
conservatio est ab uno primo, sequitur propositum.

22. Praeterea, quaelibet res tanta in esse actuali quanta in esse 245
possibili est simpliciter infinita; sed Deus est res tanta in esse actuali
quanta in esse possibili; ergo Deus est simpliciter infinitus.
Consequentia patet et minor, quoniam Deo non est imaginabilis

218 Invisibilia...220 divinitas] Rom. 1, 20.
Magnus...223 finis] Ps. 144, 3.

220 A...222 videri] Sap. 13, 3.

222

250 perfectionis additio cum sit infinitae] nobilitatis, ut vult Philosophus C 56b
 XII *Metaphysicae*. Sed maior probatur, quoniam latitudo possibilitatis
 videtur infinita ex utraque parte, quia quacumque re finita data,
 contingit imaginari perfectiorem in esse possibili; ergo ubi latitudo
 actualitatis in aliquo est aequalis latitudini possibilitatis, sequitur quod
 tale est simpliciter infinitum.

255 **23.** Ex quibus omnibus conclusionibus sequitur pars articuli
 negativa. Et ista positio est totaliter fundata contra imaginationem
 magistri Ioannis de Ripa qui dicit quod quilibet gradus essendi
 demonstrative concludit immensam magnitudinem primi gradus. Et
 260 similiter contra imaginationem Doctoris Subtilis quorum rationes
 communiter adducam.

<Argumenta Ioannis de Ripa>

24. Contra imaginationem istius positionis arguo nunc per
 quinque media quae facit magister Ioannis de Ripa, 3^a quaestione 2^{ae}
 distinctionis Iⁱ libri, articulo 4°. Et arguo primo sic: sit *a*, gratia
 265 exempli, primum simpliciter a quo omnis alia entitas derivatur esse
 vel saltem dependet. Tunc arguo sic: vel *a* est infinitae remissionis vel
 finitae tantum intentionis vel infinitae intensionis. Non primo modo,
 quoniam ab *a* fluit omnis gradus circa ipsum *a*, ergo *a* non est infinitae
 remissionis. Et consequentia patet, quia cum in talibus productis sit
 270 productio aequivoca, sequitur quod *a* est perfectius quocumque ab eo
 producto tali productione. Si detur secundum, contra: tunc inter *a* et
 non-gradum simpliciter est tantum finita latitudo essendi; sed cum
 quaelibet latitudo finita habeat gradus intrinsecos ex quibus imaginari
 a replicatis constituitur tota huiusmodi latitudo, sequitur quod
 275 quantitas *a* per quemcumque gradum remissionem *a* finities
 replicatum, est posterior naturaliter tali gradu, sicut quilibet numerus
 est posterior unitate, sequitur quod *a* gradus non est simpliciter primus
 gradus, contra dictum.

25. Confirmatur, nam cuiuslibet latitudinis intensivae constitutae
 280 ex variis gradibus, necessario prior est gradus remissior quam
 intensior, nam gradus intensior magis distat a non esse simpliciter et
 ideo naturaliter praexigit gradum remissionem et aliquid superaddit.
 Sed *a* est simpliciter primus gradus, ergo *a* non distat a non esse
 simpliciter per aliquam latitudinem finitam tantum. Si detur tertium,
 285 habetur intentum, videlicet quod est infinitum.

133,279 latitudinis] infinitae add. sed del. C | intensivae constitutae] inv. sed corr. signis
 transp. C

249 vult Philosophus] ARIST., *Metaph.*, XII, c. 10 (AL XXV-3, 268-269; Λ, c. 10; 1975b
 22-1076a 4).

26. Praeterea, sit *b* aliquod ens remissius a cuius esse dependet ab *a*. Et arguo sic: *a* infinite excedit *b*, et *b* est aliquantulum, ergo *a* est infinitum. Consequentia est nota. Probatur prima pars antecedentis, quoniam si non infinite excedit *b*, detur ergo quod tantum finite, puta in proportione dupla. Tunc arguo sic: *a* est praecise duplum ad *b*, ergo *a* praecise habet duplum gradum essendi simpliciter ad *b*; sed consequens est falsum, ergo et antecedens. Cuius falsitas sic probatur: quoniam si *b* plene esset sibi sufficiens ad proprium gradum essendi ita quod per ipsum a nullo extrinseco dependeret, *b* esset perfectius quam nunc est, sed tunc esset praecise subduplum ad *a*, ergo nunc est minus quam subduplum ad *a*, et sic de quocumque gradu alio citra *a* potest argui; quare propositum.

27. Praeterea, si *a* per excessum solum finitum excedit *b*, sequitur quod in eadem altitudine essendi simpliciter *a* gradus finite tantum plus distat a non esse simpliciter quam *b*, et si sic cum quilibet gradus citra *a* derivetur causaliter ab *a*, vel saltem aliquo modo dependet ab *a*, sequitur quod quantumlibet parvo excesse signato in latitudine essendi *a* per minorem latitudinem excedit aliquid citra *a*. Sed *b* per aliquam latitudinem imaginarie divisibilem excedit aliquid citra *b*, sequitur quod aliquid quod per se est possibile esse, hoc est contingens nec sufficiens ad esse magis excedit perfectionaliter certum contingens quam faciat per se necesse esse aliquid signabile contingens, quod videtur absurdum; quare propositum.

28. Praeterea, si *a* esset duplum ad illud quod est et triplum et sic in infinitum, non esset intensive maius quam nunc est; ergo *a* nunc est intensive infinitum. Consequentia patet. Et antecedens probatur: nam quantumlibet *a* excogitetur magnum et per quamcumque talem rationem magnitudinis *a* non plenius sufficeret sibi ipsi ad esse vel ad conservationem suorum effectuum quam nunc facit, ergo quam pro tunc esset infinitum, tam et nunc. Consequentia ista patet. Probatur antecedens: quoniam *a* sic sufficit sibi ad esse quod per se est necesse esse; ergo quantumlibet poneretur aliquid maius *a*, ipsum non esset magis sufficiens ad esse quam *a* est, nec etiam alicui citra *a*, quoniam *a* non minus est sufficiens cuilibet citra *a* ad esse quam sibi ipsi, cum quodlibet citra *a* derivetur ab ipso *a* vel saltem in *a* finaliter quietatur; et per consequens contradictionem implicat imaginari aliquid perfectius activum quam sit *a*; quare *a* est infinitum.

29. Praeterea, dato aliquo per imaginationem superiori *a*, illud esset aliqua intelligentia sicut est *a*; vel ergo intelligeret aliquid citra *a*, vel non. Si sic, et non nisi per hoc quod sua essentia esset ars et ratio causalis cuiuslibet talis, et cum *a* sic intelligit quodlibet citra se a

305 est²] sufficiens *add. sed del. C* 313 sibi] ad esse *add. sed del. C*

priori, videlicet causaliter qui est modus perfectissimus intelligendi, sequitur quod quam praecise| talis intelligentia esset ars causalis cuiuslibet citra a , tam praecise intelligeret quodlibet tale. Sed non
 330 intensius esset ratio causalis alicuius citra a quam nunc est a , ergo nec intensius intelligeret et per consequens talis esset aequae perfecta praecise sicut a . Et sicut arguitur de hoc, ita de quocumque alio, et per consequens a est infinitum. C 56vb

30. Quod autem non intensius esset ratio causalis quam a ,
 335 probatur quia non magis independenter se haberet respectu cuiuslibet citra a quam nunc de facto a se habet, nec praestantius se haberet cum aequae sit causa totalis sicut illa esset; sequitur propositum. Ex quibus apparet quod necessario oportet quod aliquid tale sit infinitum.

<Responsio Petri ad rationes Ioannis de Ripa>

340 31. Ad istas rationes respondeo. Et dico ad primam cum quaeritur de a vel est infinitae remissionis vel tantum finitae intensionis vel infinitae intensionis, dico breviter quod posset dici secundum, videlicet quod est finitae intensionis sicut communiter imaginantur aliqui sensisse Philosophum quod Deus non erat infinitus
 345 intensive sed tantummodo durative. Et tunc ad probationem cum dicitur quod tunc a esset posterior certo gradu in latitudine essendi, nego istam. Ad probationem, quia talis latitudo constituitur ex variis gradibus et per consequens intensior praesupponit remissionem, hic dico aut imaginatur tales gradus distinctos ab esse a , vel non. Si sic, falsum esset quod assumit, quia per id probaret quod esse hominis
 350 praesupponit esse asini, quod est falsum. Si vero non, dico tunc quod nullus est prior altero. Et dato quod unus esset intensior et alius remissior, ita unus requirit alium sicut e contra, quia concurrunt unitive ad constitutionem talis primi gradus, et sic nihil concludit. Vel
 355 posset dici ex quo talis res indivisibilis nullus est talium graduum concursus; et sic adhuc ratio nihil valet.

32. Ad secundum cum dicitur quod a infinite excedit b certae intensionis, negatur. Ad probationem cum dicitur quia si non, sit, gratia exempli, quod praecise in duplo, quidquid sit de hoc, non curo.
 360 Admittitur tamen, gratia agentis, tunc sic: si b esset sibi sufficiens ad esse, b esset perfectius quam nunc est, et tunc esset subduplum ad a ; ergo nunc est minus quam duplum. Hic dico primo quod huiusmodi modus arguendi nihil valet, verbi gratia homo finite excedit asinum. Sit gratia exempli quod in duplo, tunc arguo ut ipse arguit: si asinus
 365 esset homo, esset perfectior quam nunc est, et tunc esset in subduplo

351 dico] quod *add. sed del. C*

340 ad primam] Cf. supra n. 24. 357 Ad secundum] Cf. supra n. 26.

C 57ra minus perfectus] quam homo, quia adhuc esset asinus de quo facta fuit positio; ergo nunc de facto est minus quam in subduplo minus perfectus. Iste modus arguendi parum valet propter impossibile quod assumit. Verumtamen diceretur ad materiam positionis suae: vel vult quod *b* maneat illud idem essentialiter adveniente sibi hoc quod est 370 habere sufficientiam essendi a se ipso, vel non. Si sic, dico quod non est magis perfectum intrinsece. Si non, tunc *a* est destructum, et nihil ad propositum.

33. Ad tertium cum dicitur quod si *a* est finitae intensionis, sequitur quod finite tantum plus distat a non esse simpliciter quam *b*. 375 Sit in nomine Domini. Et cum dicitur quod tunc sequitur quod quantumlibet parvo excessum signato in latitudine essendi, *a* per minorem latitudinem excedit aliquid citra *a*, concedo. Et *b*, per imaginativam divisibilem latitudinem excedit aliquid citra *b*, sit ita, quia suam medietatem. Et cum infertur, ergo contingens plus excedit 380 illud quod est citra se quam necesse esse, certe hic est unum sophisma miserum, quia ita quantumlibet parvo excessu signato in latitudine essendi *b*, per minorem excessum excedit aliquid citra *b*, nam li aliquid stat ibi confuse tantum sicut et in alio, et haec truffa est.

34. Ad quartum cum eicitur quod quantumlibet *a* imaginetur 385 magnum per quamcumque talem rationem, *a* non plenius sibi ipsi sufficeret ad esse et conservationem suorum effectuum quam tunc. Hic dico quod si loquitur de effectibus qui nunc sunt, forsan ita est quod condicio talium effectuum non requirit perfectiorem causam de se ipso quoad hoc quod non potest non esse, verum est. Sed quoad hoc 390 quod haberet perfectius esse, falsum est. Nec aliud argumentum istud colorate concludit.

35. Ad quintum cum dicitur quod si daretur aliquid per 400 imaginationem supra *a*, illud per hoc intelligeret omnem effectum citra *a*, quia esset ars causalis illorum effectuum, et per consequens tante esset intelligens quante causans. Sed non esset magis ratio causalis quam nunc est *a*; ergo etc. Hic dico breviter quod istud argumentum aequè concluderet de qualibet alia intelligentia sicut de prima. Nam signo intelligentiam secundam quae sit *a*, et sit, gratia exempli, causa istorum inferiorum. Probo per idem argumentum quod 400 ista est prima intelligentia, quoniam prima intelligentia non videtur magis ratio causalis quam nunc est ista secunda. Sed non aliter intelligit istos effectus nisi per hoc quod est ratio causalis illorum

366 minus] forte del. C 379 latitudinem] mg. C

374 Ad tertium] Cf. supra n. 27. 385 Ad quartum] Cf. supra n. 28. 393 Ad quintum] Cf. supra n.29.

effectuum; ergo tante intelligit quante est ratio causalis. Et per
 405 consequens tante secudna intelligit quante prima, quod non videtur
 verum. Dico| igitur quod si quantitas rationis causalis attendatur penes C 57rb
 effectum, non plus videtur una maior quam alia. Si vero penes modum
 agendi, ratio nihil concludit, cum per effectum modus agendi principii
 nobis non multum innotescit. Ut patet, quoniam modus agendi Dei ad
 410 extra est creativus, qui tamen nobis non innotescit ex creaturarum
 productione. Sic igitur apparet quod rationes in rei veritate non sunt
 tanti sicut ponderantur, et ita permanet praefata conclusio in sui
 roboris quiditate.

<Argumenta Ioannis Duns Scoti>

415 **36.** Contra eandem conclusionem arguo per rationes Doctoris
 Subtilis quas facit I *Sententiarum* distinctione 2 quaestione 1, dicebat
 namque illa conclusio quod ex nullo effectum est nobis convincenti
 ratione demonstrabile aliquid fore simpliciter infinitum. Arguit igitur
 primo sic: primum efficiens movet tempore infinito, ergo primum
 420 efficiens est infinitum intensivae. Antecedens patet, VIII *Physicorum*,
 et est etiam necessarium de possibile, licet non de inesse. Sed
 consequentia probatur: causa habens a se in virtute sua activa effectum
 infinitum est infinita; sed potens movere motu infinito habet in virtute
 sua effectus infinitos; ergo cum causa prima sit talis, sequitur quod
 425 habet virtutem infinitam. Tota deductio et minor apparent. Declaratur
 maior: omnes effectus successive producibiles in infinitum eminentius
 sunt in causa quam in se, vel saltem aequè nobiliter; sed non sunt ibi
 formaliter, quia tunc successive esset ens infinitum sicut successive ...
 sunt immensurata(?); igitur sunt ibi virtualiter et per consequens simul
 430 ista, et ita causa huiusmodi est infinita intensive.

37. Praeterea, aliquantae perfectionis est posse producere unum
 et proportionaliter maioris perfectionis est posse duo talia et sic in
 infinitum; ergo infinitae perfectionis est posse infinita; sed causa
 prima quantum est ex parte sua potest infinita; ergo de facto est
 435 virtutis infinitae. Consequentia et maior patent. Declaro minorem,
 quia agens quod potest in motum infinitum, potest in effectus infinitos

422 activa] scrip. pos. infinitum sed corr. signis transp. C

419 primo sic] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 64, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 133); nota bene: quia argumenta Scoti videbantur sumi potius ex *Reportatione I-A*, notavimus locos parallelos ex hac editione potius quam ex sua Lectura vel Ordinatione. 420 VIII *Physicorum*] ARIST., *Physica*, VIII, c. 10 (AL VII-1, 334-335; Θ, c. 10; 266a 10-24). 431 Praeterea] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 66, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 134).

successive. Sed quantum est ex parte sua simul potest in omnes; sed prima causa est huiusmodi; quare propositum.

38. Praeterea, quaelibet causa quae ex se potest in effectus infinitos de facto est infinita intensive; sed prima causa est huiusmodi; ergo etc. Probatum minor, quoniam causalitas secundae causae nihil perfectionis addit ad causalitatem primae, immo quanto plures causae secundae concurrunt ad aliquem effectum, tanto effectus est imperfectior, ut apparet quoniam primus Dei effectus perfectissimus inter omnes apparet; ergo videtur quod prima causa, quantum est ex parte sua, habet causalitatem perfectissimam respectu omnium effectuum possibilium vel existentium; ergo est perfectionis et virtutis infinitae intensive. Et maior est de se nota ut prius; quare propositum.

39. Praeterea, omnis intellectus actualiter et distincte infinita cognoscens est infinitus; sed intellectus primae causae est huiusmodi; ergo etc. Consequentia patet. Declaratur maior, quoniam ubi pluralitas arguit perfectionem, infinitas arguit infinitam perfectionem; sed perfectius est duo intelligere quam unum solum, ceteris paribus, aliter non esset maioris perfectionis scire plures scientias quam unam solam; ergo infinita scire arguitur infinitam scientiam et perfectionem. Sed minorem probo, quoniam Deus est intellectualis naturae et actu intelligens et cognoscens; aut ergo intelligit se perfectissime quante est cognoscibilis, aut non. Non est dicendum quod non, quia sic se ipsum ignoraret, et per consequens non esset summe perfectus. Si ergo detur primum, ergo intelligit se esse finem omnium rerum quod cum ita sit in rei veritate. Sed hoc non potest intelligere perfecte nisi etiam intelligat quarum est finis, aliter intelligeret se esse finem Sortis et ignoraret sortem, quod non videtur imaginabile. Et per consequens intelligit omnia et ita actu infinita, quare et habet intellectum infinitum. Et cum ipse sit sua in essentia, sequitur quod est infinita essentia; quod est propositum.

40. Praeterea, si cognitio distincta uniuscuiusque rei esset in rerum natura ab alia cognitione alterius distincta, omnes illae cognitiones simul facerent unum infinitum in perfectione secundum multitudinem. Si ergo Deus quodlibet distincte cognoscit, sequitur quod ubi tales cognitiones per aequivalentiam tantum valent, quantum Dei sola cognitio, sequitur quod Dei cognitio est actualiter infinita

439 Praeterea] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 67, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 134-135). **450** Praeterea]

IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 69, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 133-135-136).

intensive; sed nunc ita est; ergo propositum. Ista minor patuit prius;
475 quare etc.

41. Praeterea, nulli finito repugnat esse aliquid eminentius; sed
eminentissimo repugnat esse aliquid eminentius; ergo eminentissimo
repugnat esse finitum, et per consequens est formaliter infinitum.
Maior et consequentia patent, et minor est de se nota; quare
480 propositum.

42. Praeterea, cuicumque non repugnat infinitum intensive, et ex
sua ratione habet quod sit perfectissimum, illud numquam est tale nisi
fuerit infinitum; sed Deo non repugnat infinitas intensiva, et ex sua
ratione habet quod sit perfectissimum; ergo de facto non esset
485 perfectissimum nisi esset infinitum; sed de facto est perfectissimum,
ergo et infinitum. Maior apparet ex quo nulli rationi entis repugnat
ratio infinitatis, non videtur quare possit a ratione perfectissimi
excludi; et minor videtur satis manifesta; quare propositum.

43. Praeterea, illud quo maius ex cogitari non potest, est; sed
490 quolibet finito maius ex cogitari potest; ergo quo maius ex cogitari
non potest est infinitum. consequentia patet. Et antecedens probatur,
quoniam illud esse est possibile cum nullam videatur includere
contradictionem; sed cum non possit esse ab alio, sequitur quod de
facto est, et per consequens infinitum est.

44. Praeterea, quaelibet potentia tendens in aliquod obiectum
habet suum obiectum in quo finaliter quietatur; sed voluntas est
potentia tendens in bonum tamquam in obiectum proprium; ergo
oportet quod in aliqua eius ratione finaliter quietetur. Consequentia
patet. Maior declaratur, quoniam potentia quae non potest in aliquo
500 quietari videtur vana et superflua in natura cum non possit consequi
finem suum; ergo oportet quod quaelibet potentia sic in suo obiecto
possit finaliter quietari, cum “Deus et natura nihil agunt frustra,” ut
vult Philosophus, I *De caelo et mundo*. Sed tunc voluntas in aliqua
ratione sui obiecti finaliter quietatur; sed in nulla ratione boni
505 formaliter limitata potest talis potentia quietari; ergo de necessitate est
aliquod bonum infinitum voluntatis quietativum. Et istae sunt rationes
quae possunt elici ex dictis istius doctoris quae, quamvis sint
probabiles, non tamen demonstrativae.

476 Praeterea] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 71, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 136). **489** Praeterea] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 73, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 137). **495** Praeterea] IOANNIS DUNS SCOTI, *Reportatio I-A*, d. 2, p. 1, q. 3, n. 75, ed. A. WOLTER-O. BYCHKOV (St. Bonaventure U.-FIP 2004, p. 138). **503** vult Philosophus] ARIST., *De caelo*, I, c. 4 (A, c. 4; 271a 33); *Auct. Arist.*, ed. J. HAMESSE, p. 161: Deus et natura nihil faciunt frustra.

<Responsio ad argumenta Scoti>

- 45.** Ad quas per ordinem respondeo. Et primo ad primam cum arguitur: prima causa potest movere per tempus infinitum, ergo est infinita intensive, breviter concedo antecedens, id est per infinitum tempus potest movere, quia quocumque tempore dato, per maius potest movere, et sic quaero: quid intelligit 'habere' per habere ex se in virtute sua activa infinitos effectus vel sine fine? Et nego consequentiam. Ad probationem cum dicitur quod causa habens ex se in virtute sua activa effectum infinitum est infinita, quaero quid intelligit per habere ex se in virtute sua activa infinitos effectus? Vel quia ex materia potest deducere infinitos effectus eiusdem rationis, vel diversarum rationum, vel quia in potentia sua habet omnes tales effectus quos potest in esse ponere sine concursu cuiuscumque alterius causae efficienter vel materialiter requisitae. Si secundo modo intelligeret, hoc simpliciter sibi negarent philosophi, quia talis modus videtur esse creativus quem impossibilem philosophi iudicarent. Si vero intelligit primo modo, aut intelligit de educatione specifica, aut individuali. Si primo modo, adhuc hoc sibi negarent philosophi, videlicet quod ex materia prima potest educere infinitas species, quoniam omnes species secundum eos sunt aeternae. Si ergo intelligit de educatione ex materia per modum individualem] concurrentibus secundis causis, dato quod sic sibi concederetur, non sequeretur adhuc quod talis potentia activa sit infinita. Sicut, verbi gratia, ignis potest ex materia infinitos ignes producere, et tamen ex hoc non sequitur quod sit infinitus in virtute; sit igitur apparet quod ratio non concludit.
- 46.** Ad secundum cum dicitur aliquantae perfectionis est posse producere unum, et maioris duo talia, hic dico quod istud forsitan valet in potentiis fatigabilibus, sed in potentiis infatigabilibus non videtur verum. Nam si per imaginationem infinita passa applicerentur alicui potentiae infatigabili successive, illa potentia respectu cuiuslibet eorum haberet semper aequalem proportionem. Ideo ubi illa passa essent aequalia, cum semper eadem maneret proportio, semper sic continue ageret, et tamen talis virtus non esset infinita.
- 47.** Aliter etiam potest dici quod ubi illa in quibus esset processus in infinitum essent eiusdem rationis specificae, quamvis ibi esset infinitas extensiva. Tamen ex hoc non argueret infinitatem intensivam in potentia producendae, quia nullum eorum est maioris perfectionis intensive quam gradus specificus et summus suae speciei. Unde si per imaginationem aliquis ignis produceret infinitos ignes, et aliquis homo unum hominem, adhuc maior virtus intensiva argueretur ex parte hominis quam ex parte ignis in quantum individuum

510 ad primam] Cf. supra n. 36. **534** Ad secundum] Cf. supra n. 37.

550 superioris speciei excedit perfectionaliter speciem inferiorem. Sic
 igitur apparet quod talis extensiva infinitas non arguit virtutem
 infinitam intensive.

48. Ad tertium cuius radix est quod illud cui finitum additum
 nullum argumentum praebet est formaliter infinitum, sed concursus
 555 secundae causae ad primam non praebet primae causae aliquid maioris
 vigoris, hic dico secundum viam Philosophi quod licet, secundum
 quod mihi apparet innitendo principiis Aristotelis, non posuerit
 primam causam effectivam sed tantum finalem. Tamen adhuc hoc
 concesso, dico quod secundum principia Aristotelis non quodlibet fit
 560 ex quolibet, sed determinatum ex determinato. Et cum creatio
 secundum ipsos etiam sit impossibilis, non concederent philosophi
 quod Deus aliquid immediate producit, sed secundae causae agunt in
 virtute primae, ita quod corruptio et generatio, et alteratio et
 augmentatio, est solum in sphaeris elementorum, et non in quinta
 565 essentia, et ideo talia agentia absque dubio nihil addunt de perfectione
 activa Deo, sed ipse semper uniformiter agit. Unde imaginatio
 argumenti quasi videtur in isto simili: si Sortes trahit navim, et Plato
 adveniens nihil addat ad motionem] Sortis, tunc adhuc tantus vigor
 potentiae est sicut prius. Sed in proposito non sic dicerent philosophi
 570 Deum habere effectus in sua activitate, immo Deus, sive Sortes agat
 sive non agat, aequaliter semper influit. Et ex hoc non infereretur
 quod esset infinita activitas intensive, cum productio non sit nisi
 individuorum in speciebus finitis, ut experientia physica docet; et sic
 apparet fundamentum illius rationis.

575 **49.** Ad quartum cum dicitur de intellectu infinita actualiter
 cognoscente, hic dico quod philosophi non posuerunt Deum habere
 cognitionem corruptibilium propter alterum istorum inconvenientium:
 quia tunc vel Deus haberet cognitionem singularium a se ipso, vel
 reciperet a tali corruptibili. Si primo modo, corrupto singulari,
 580 corrumperetur actualis cognitio talis singularis, et sic Deus alteraretur,
 quod erat absurdum. Si secundo modo, sic vilesceret intellectus Dei, et
 ideo hac ratione motu singularium et corruptibilium cognitionem
 amoverunt ab eo. Sed bene habet aeternorum cognitionem, et quia illa
 sunt numero finita, ex hoc dicerent ipsi quod non haberet cognitionem
 585 nisi tantum modo finitorum.

50. Verumtamen adhuc eundo ad mentem suam, dato quod
 intelligeret infinita numero, adhuc negaretur sibi quod esset infinitus

550 perfectionaliter] perfectionabiliter *sed corr.* C

553 Ad tertium] Cf. supra n. 38. 575 Ad quartum] Cf. supra n. 39.

intensive. Nam multi theologi tenent, ut Magister etiam videtur dicere, quod anima Christi cognoscit tot quot Deus, et tamen non sequitur quod sit infinita. Similiter concedunt theologi quod beati cognoscent omnia praesentia et per consequens cognoscunt omnes partes alicuius continui, et cum illae sunt infinitae sequitur quod infinita cognoscunt, et tamen nullus ex hoc dicit ipsos habere intellectum infinite intensive. Cum ergo dicit ubi pluralitas arguit maiorem perfectionem sequitur quod infinitas, sed ita est ibi. Unde hoc negaretur; unde dicerent quod non est maioris perfectionis unum intelligere quam duo. Nec hoc probat, nec illud est per se notum, quare nec ratio multum concludit.

51. Ad quintum cum dicit si essent infinitae cognitiones quod illae facerent infinitum secundum multitudinem, hic breviter diceretur faciliter quod unumquodque “sicut se habet ad entitatem, ita ad cognoscibilitatem.” Et quia iam de facto quaecumque sunt in mundo, secundum vias philosophorum, sunt finita secundum speciem, ideo non essent nisi finitae cognitiones. Si autem capiatur entitas individualis, sic posset concedi infinitas talium individuorum et similiter cognoscibilitas. Et tunc sicut ex entitatibus nulla argueretur intensiva infinitas, sic similiter nec ex cognitionibus talium argueretur intensiva infinitas. Ergo sicut ubi omnes illae entitates concurrerent in unam, non redderent unam intensivam infinitatem, sic pariformiter in proposito diceretur. Sic igitur apparet quod non sequivalenter(?) huic per aequivalentiam correspondent infinitae cognitiones, ergo hoc est infinitum intensive; quare propositum.

52. Ad sextum cum dicitur nulli finito repugnat aliquid eminentius, sed eminentissimo hoc repugnat, ergo <etc.>, hic dico quod forma modicum valet. Unde similiter probaretur quod albissimum non est album, quoniam nulli albo repugnat aliquid esse albius; sed albissimo repugnat esse albius; ergo albissimum non est album. Si forma sua valet, et mea. Si mea peccat, simile peccatum in ratione sua assignabo, quoniam ipse sic intelligit quod rationi infinitatis, ut sic, non repugnat ratio perfectioris; sed ratione eminentissimum. Sic ergo sic intelligendo, meum argumentum similiter concludit. Dico tamen ad rem quod ista repugnantia, vel capitur realiter, vel solum formaliter et logice. Secundo modo verum est; sed primo modo diceretur quod falsum est, quia illud est supremum omnium est <in>finitum et tali repugnat habere eminentius

588 Magister] PETRI LOMBARDI, *Sent. in IV Libris Dist.*, III, d. 14, c. 2, n. 1 (ed. I. BRADY, III, p. 91). **598** Ad quintum] Cf. supra n. 40. **600** sicut...601 cognoscibilitatem] ARIST., *Metaph.*, II, c. 1 (AL XXV-3, 44; a, c. 1; 993b 31); *Auct. Arist.*, ed. J. HAMESSE, p. 118: Unumquodque sicut se habet ad entitatem, sic se habet ad veritatem. **612** Ad sextum] Cf. supra n. 41.

625 in re, cum nulla causa hoc possit facere. Sic ergo apparet quod illud
argumentum procedit per viam aequivocationis de repugnantia; quare
propositum.

630 **53.** Ad septimum cum dicitur quod cuicumque non repugnat
esse infinitum intensive, et ex sua ratione habet quod sit
perfectissimum, illud numquam est tale nisi fuerit infinitum, hic
breviter dico quod argumentum potest totaliter reduci ad oppositum.
Nam cuicumque non repugnat esse finitum, et habet ex sua ratione
quod sit perfectissimum, illud numquam est tale nisi fuerit finitum.
635 Sed nulli rationi entis repugnat esse finitum; ergo propositum. Absque
dubio ex illo assumpto ita concluditur propositum sicut oppositum.
Dico tamen pro materia argumenti quod, secundum philosophos,
finitas et infinitas videntur esse passiones quantitatis, et ideo non
dividunt, secundum ipsos, ambitum entis sed solum genus quantitatis,
et ex hoc apparet quod enti transcendenter sumpto non repugnat finitas
640 vel infinitas, sicut ratio inferioris non repugnat superiori, sicut ratio
asini non repugnat animali. Ex hoc igitur inferre quod aliquid sit
infinitum per hoc quod non repugnat rationi entis est directe arguere a
superiori ad inferius per aequivalentiam; quare argumentum non
multum cogit.

645 **54.** Ad octavum cum dicitur illud quo maius ex cogitari non
potest, est, ergo aliquid infinitum est, dico| quod secundum istam viam
negaretur antecedens, quia multa potest homo cogitare quae non
possunt esse secundam naturam, ut montem aureum et caelum
quadratum, et multa talia quibus philosophi nullatenus consentirent. Et
650 cum dicitur quod hoc est possibile, dico ut alias dixi quod si capiatur
possibile pro eo quod non includit contradictionem, nihil est ad
propositum. Nam per istum bonum Deum non esse est possibile, et
tamen a nullo potest fieri. Et ex hoc inferre 'ergo Deum non esse est',
consequentia nihil valet. Si vero caperetur pro possibili secundum
655 naturam, illud sibi negaretur quod aliquid tale esset sicut etiam quod
infinitum sit; quare propositum.

55. Ad nonum et ultimum cum dicitur de obiecto voluntatis
quod non potest esse aliquid finitum ipsius totaliter quietativum,
quidquid sit de hoc non multum curo. Tamen ut alias dixi in 1°
660 articulo 2^{ae} quaestionis non erat demonstrabile quod voluntas non
posset quietari in aliquo finito. Verumtamen venio ad redicem

649 philosophi] non *add. sed del. C* | nullatenus consentirent] *inv. sed corr. signis transp.*
C

628 Ad septimum] Cf. supra n. 42. 645 Ad octavum] Cf. supra n. 43. 657 Ad nonum]
Cf. supra n. 44. 659 alias dixi] Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, q. 2, a. 1 ???

rationis. Radix namque illius rationis est quod ex desiderio voluntatis vult aliquid infinitum concludere, quod non videtur bonum fundamentum, quoniam “voluntas est impossibile,” ut dicit Philosophus, III *Ethicorum*. Et ideo ex medio innitenti impossibili velle aliquid probare videtur instabile fundamentum. Quoniam per idem probabo plures deos esse, quia ex sua libertate hos duos posset appetere et velle <et> in nullo illorum per se quietari. Quare adhuc remanet praefata conclusio in sua firmitate. 665

<Responsio auctoris ad quaestionem> 670

56. Restat ergo ostendere qualiter theologice est Dei infinitas exprimenda. Pro quo est advertendum quod sex modis potest imaginari aliquid esse infinitum. Uno modo in potentia, pro illo videlicet cuius quantitatem accipientibus semper restat ad aliquid accipiendum; totum tamen quod accipitur est in se finitum, et sic sumit Philosophus, III *Physicorum*. 675

57. Alio modo potest infinitum intelligi secundum rationem individui et secundum quid, ut si imaginemur unam lineam ex utraque parte infinitam, illud esset infinitum in actu. Et posset dividi in duo infinita per imaginationem, scindendo illam lineam in aliquo certo puncto, tunc ex utraque parte remaneret adhuc linea infinita, ad minus secundum unum extremum. Et tale dicitur infinitum modo individui, quia adhuc talis linea non includeret omnes lineas in se ipsa. 680

58. Tertio modo potest infinitum intelligi modo speciei, videlicet prout quodlibet quod potest participare rationem specificam alicuius speciei esset in rerum natura, ut si omnes homines possibles existerent simul, ita quod non esset imaginabile aliquem hominem posse esse quin esset tunc talis species esset actualiter infinita. Et si unum individuum haberet totam huiusmodi perfectionem, diceretur actualiter infinitum. 685

59. Quarto modo potest infinitum intelligi modo generis, ut verbi gratia si omnes qualitates possibles existerent quae possunt talis generis naturam participare, tunc tale genus esset actualiter infinitum cum omnis eius particularis et specifica ratio esset ad actum reducta. 690

60. Quinto modo potest infinitum intelligi per modum transcendentis sic quod quidlibet participans rationem entis in esse actuali vel possibile actualiter existeret in rerum natura, et sic posset intelligi unum universum esse infinitum. 695

664 dicit Philosophus] ARIST., *Eth. Nic.*, III, c. 4 (AL XXVI-4, 414; 1111b 22): Voluntas autem est impossibile, puta immortalitatis.

676 sumit Philosophus] Cf. ARIST., *Physica*, III, c. 4 (AL VII-1, 113; Γ, c. 4; 203b 15-18).

700 **61.** Sed sexto modo posset intelligi infinitum unum ens in quo
eminenter containerentur omnes rationes participantes naturam entis.

62. Applicando igitur ad propositum: Dei infinitas non potest
intelligi primo modo, quia caret ratione totius et similiter perfecti.
705 Secundo modo similiter non, quia dicit infinitatem secundum quid et
diminutam. Tertio modo non, quia licet haberet rationem perfecti in
tali esse, non tamen simpliciter. Quarto modo propter eandem
rationem. Quinto modo non, quia ut sic dicit congregationem, immo
quilibet illorum quinque modorum intelligitur per modum cuiusdam
congregationis.

710 **63.** Abstrahendo igitur ab omnibus istis modis id quod est
imperfectionis, et retinendo id quod perfectionis, videbitur statim
sextus modus qui de Deo competit adaequate. Imperfectionis est
potentialitas, similiter imperfectionis est limitatio, ut est ratio speciei
et generis; similiter imperfectionis est aggregatio. Secludamus omnia
715 ista, tunc videbimus actum purissimum ab omni potentialitate
segregatum; similiter actum in quem unitive concurrunt, non per
modum aggregationis, omnes denominationes perfectionum
simpliciter transcendentem.

64. Ex quibus apparet quod infinitas est modus intrinsecus
720 actualitatis ab omni potentialitate sequestratae in qua unitive
concurrunt absque aggregativa condicione et speciei vel generis
limitatione omnes denominationes perfectionum simpliciter
transcendentem.

65. Et sic apparet quod deitas ipsa intelligitur per modum
725 quiditatis subsistentis, et ideo apparet quod tali de necessitate
competunt illae tres condiciones de quibus tantum disputamus,
videlicet primitas, cum nihil possit imaginari extra istum modum
prius, id est unitas, nam contradictionem includit plura talia esse, ex
quo in suo ambitu unitive quidquid perfectionis est includit infinitas.
730 Ex quo extra suam rationem nihil aliud infinitum potest cogitari. Et
iste est modus quo Christiani intelligunt aliquid esse Deum. Et ideo
non est mirum si talia non possumus demonstrative concludere, cum
sint ita remota a sensibus inde capimus principium nostrae cognitionis.
Sic igitur apparet quid est de tota ista quaestione dicendum.

735 **<Ad argumenta principalia>**

66. Ad rationes igitur adductas in principio quaestionis
respondeo. Et primo ad primam cum dicitur nulli rationi entis
correspondet ratio primitatis, istam nego. Ad probationem cum dicitur
quod in rationibus entis est processus in infinitum, hic dico quod si

737 ad primam] Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, q. 3, a. 1, n. 2.

intelligam per istum modum quod quacumque ratione entis finita data, 740
 possibilis est alia perfectior in qualicumque proportione, istud
 concedo. Sed ex hoc non sequitur quod nullum sit primum. Nam
 quacumque specie finita signata, Deus potest producere perfectiorem
 et perfectiorem, cum eius potentia ad extra non sit limitata per
 maximum in quod potest; sed licet hoc sit verum de possibili, non 745
 tamen ita est de facto. Et ideo talis processus negaretur a qualiter
 existerent maxime in entibus intellectualis naturae. Et quando
 probatur iste processus quod inter quascumque species sunt infinite
 possibles intermediae, per illam radicem manifeste apparet quod non
 excluditur ratio primitatis, cum inter illos terminos imagnetur 750
 processus huiusmodi faciendus.

67. Ad secundum cum assumitur quod nulli rationi entis
 correspondet formaliter omnium perfectionum essentialium plenitudo,
 ista negatur. Ad probationem cum dicitur quod si alicui competeret,
 maxime competeret deitati, concedo. Et quando dicitur quod est 755
 falsum, nego. Ad probationem, quia multiplicato in aliquo bonitatis
 dicit perfectionem, hic dico quod ubi bonitas compatitur secum
 finitatem, tunc talis multiplicatio bene esset maioris perfectionis, sed
 ubi nulla esset possibilis additio, ibi nullam superadderet
 perfectionem, sicut si quantitati infinitae adderetur pedale, per illud 760
 additum tale infinitum non redderetur maius. Et ita est in proposito de
 quantitate virtutis; quare etc.

68. Ad tertium cum assumitur quod nulli rationi entis
 correspondet infinitas, hoc nego. Et ad probationem cum dicitur
 aliquod malum est, ergo nullum infinitum bonum est, nego istam 765
 consequentiam. Ad probationem] cum dicitur quod omnis potentia
 virtutis infinitae excedit quodlibet sibi repugnans formaliter vel
 virtualiter; sed si infinite bonum ponatur, illud est virtutis infinitae;
 ergo excludit omne malum. Hic breviter dico quod si esset aliqua
 potentia naturalis infinita naturaliter agens, hoc esset verum; sed in 770
 potentia voluntaria non oportet. Et ideo Deus, quamvis sit infinitum
 agens, tamen ad extra mere voluntarie agit, et ideo mala fieri permittit.
 Non ergo sequitur est infinitum bonum, ergo nullum malum est.

69. Et ad confirmationem Aristotelis, III *Physicorum*, de
 causalitate infinita, quae si esset, nullam finitatem permetteret, apparet 775

741 qualicumque] perfectione *add. sed del.* C 756 multiplicato] multiplicatio *sed corr.* C

752 Ad secundum] Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, q. 3, a. 1, n. 3. 763 Ad
 tertium] Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, q. 3, a. 1, n. 4. 774 ad confirmationem]
 Cf. PETRI DE CANDIA, *Lectura in I Sent.*, q. 3, a. 1, n. 5.

quod exemplum illud est de potentiis mere naturaliter agentibus, et ideo modicum facit ad propositum.

70. Et si DICATUR: quomodo ergo philosophi dalvant malitiam moralem cum ponant Deum naturaliter agere? Ad haec POSSET
780 DUPLICITER dici. Primo modo quod philosophi non posuerunt primam causam infinitam activam sed tantummodo in genere causae finalis, ut dictum est supra, et per hoc nihil concluderetur. Verumtamen si posuissent activam ad extra mere naturaliter agentem in vigore, licet sit infinita durative, et per hoc radix rationis tolleretur. Secundo modo
785 posset dici quod ipsam non posuerunt activam sed tantummodo in genere causae finalis, ut dictum est supra, et per hoc nihil concluderetur. Verumtamen si posuissent activam ad extra mere naturaliter agentem et cum hoc infinitam, non video quin haberent concedere consequentia evenire de necessitate, tamen causae secundae
790 nullo modo possent resistere suae actioni. Sic igitur apparet quid est dicendum ad illas rationes. Et ita sit hic finis et terminus tertiae quaestionis. Sequitur quaestio quarta.

782 dictum est] Cf. supra ???